

MEDITĀCIJA TĒJAS DZERŠANAS LAIKĀ PAR SKAITLI SEPTIŅI

Teksts
MĀRCIS AUZIŅŠ,
LU rektors, profesors

KAMĪNĀ RŪC UGUNŠ. Tēja ir uzlieta, un mana sestdienas rīta meditācija var sākties. Esmu savā svētajā vietā – lielajā klubkrēslā, kam blakus *pierteņots* mazs tējas galdiņš, un varu baudīt sestdienas rīta lēnumu.

Tā. Vai zināt, ka tējas koks var dzīvot ļoti ilgi? Ar cilvēkam atvēlēto laiku samērojot, pat mūžīgi. Divus tūkstošus gadu un vairāk. Tātad vismaz teorētiski iespējams, ka bālgani zaļā ķīniešu tēja manā pialā ir no tā paša tējas koka, no kura pirms divarpus tūkstošiem gadu tēju gatavoja Konfūcijs vai Lao Dzi. Pavisam droši, ka tēja, ko dzēra šie kungji Ķīnā dažus simtus gadu vēl pirms Kristus dzimšanas, ir ļoti līdzīga tai, ko mēs dzeram šodien. Tēja droši vien ir vissenākais gatavotais dzēriens, ko cilvēki ikdienā lieto. Zinātnīši apgalvo – pasaulē tūlīt aiz tīra ūdens, kas ir visvairāk ikdienā patērētais šķidrums slāpju remdināšanai. Tējas koka lapu pārakmeņojušās fosilijas tiek atrastas pat miljons gadu vecos iežos. Tās ir ļoti līdzīgas mūsdienu tējas koka lapām – šķiet, laiks tēju nav skāris un mainījis – ne uz labu, ne sliktu.

Ir daudzas romantiskas leģendas par to, kā iesākusies tējas dzeršana. Ķīniešu vēstījums ir šāds: kāds viņu imperators, ceļotājs un dažādu zālīšu pazinējs, pirms pieciem tūkstošiem gadu vārijis ūdeni koku paēnā, lai veldzētu slāpes. Vēja pūsma no tējas koka šajā ūdenī iemetusi dažas lapas. Un – ak, slavēta dižā Nejausība, kas atnesusi tik daudzas brīnišķas un noderīgas lietas un atklājumus, – zaļganais novārijums kļuva par pirmo izdzerto tējas pialu.

Japāņi savukārt stāsta par mūku, kurš, veltot lūgšanas Budam, bijis tā noguris, ka acis tam pašas vērušās ciet. Lai neaizmigtu, mūks izrāvis savas skropstas un nometis tās zemē. Pēc šā sāpjpilnā akta no skropstām izaudzis tējas koks, kas arī mūsdienās uzmundrina nogurušos un iepriecina noskumušos.

Tēja vienmēr bijusi cieši saistīta ar dažādiem rituāliem Austrumu reliģijās. Tā pati ir visistākais rituāls. Pietiek atcerēties kaut vai tikai japāņu tējas ceremonijas.

Arī indiešiem ir savs stāsts par princi Dharmu, kurš kļuva par budistu mūku. Savos ceļojumos pa Ķīnu princis bija apņēmies negulēt deviņus gadus. Arī viņu kādā brīdī sāka pievārēt gan izsalkums, gan arī nogurums, un viņš noplūcis no tuvējā koka dažas lapas. Izrādījās, ka tas bijis tējas koks, kura lapas sniegušas neparastu uzmundrinājumu. Tā princis varējis savu mūka vientuļnieka ceļu deviņu gadu garumā sekmīgi pabeigt.

Ķīnieši uzskata – tējai var būt daudzi uzlējumi. Atceros, kā pirms gadiem piecpadsmit kādu laiku biju Saseksas universitātē Anglijā. Mūsu laboratorijā strādāja arī kāda meitene no Ķīnas. Viņa nekādi nevarēja saprast, kādēļ mēs, viņas vārdiem – divainie eiropieši, savās gigantiskajās tējas kannās pēc vienreizējas uzliešanas biežumus uzreiz skalojam ārā.

Ķīnieši kategoriski iebilst, ka mēs melno tēju saucam par melno. Viņuprāt, tā pavisam noteikti ir SARKANĀ TĒJA.

Pirmais uzlējums taču nav nemaz tas labākais! Ķīniešuprāt, uzlējumi var būt pat septiņi. Tos veido mazās māla tējas kanniņās. Pavisam vienkārši. Viens uzlējums – viena neliela piala aromātiska dzēriena. Un nu pāris vārdu par katru no tiem, kā to uztver tējas zemē Ķīnā.

PIRMĀ tējas piala veldzē lūpas. Tā ir svaiga un uzmundrinoša. Arī šorit, rakstot šīs rindas, tā man ir balva par tējas gatavošanas pūlēm. Lai pagatavotu labu tēju, vispirms uzmanīgi jāuzvāra ūdens. Tā, lai tas vārīšanās brīdī kļūst viegli pienains, bet nav pārvārīts. Mēs taču negribam, lai viss skābeklis, kas ir ūdenī, ar lielajiem, brutālajiem burbuliņiem tiktu no tā «izvārīts» ārā. Tad ūdens būs nedzīvs. Ūdens tējai ir ļoti svarīgs. Jo ne no katra, pat it kā garšas ziņā nevainojama ūdens var pagatavot lielisku tēju. Ir kāda leģenda par to, kā Ķīnas imperators sūtījis savu kalpotāju laivā uz Jandzi upes vidi, lai tas atvestu labāko ūdeni tējai. Kalpotājs nebijis īsti veikls un, atgriežoties pie krasta, krūzi ar ūdeni apgāzis. Būdam arī slinks, tas nebrauca atpakaļ uz upes vidi, bet pasmēla ūdeni turpat pie upes krasta. Tā teikt, gan jau būs labs. Tēja, protams, bija neglābjami sabojāta, un, kā jau

skarbie ķīniešu goda likumi to prasa, kalpotājs zaudējis dzīvību. Tā ir ar to ūdeni tējai! Arī mūsdienās ir vērts pamēģināt gatavot tēju no dažādiem ūdeņiem. Noteikti sajūtīsiet atšķirību. Starp citu, Rīgas krāna ūdens tējas gatavošanai nemaz nav slikts.

Kad ūdens ir pareizi uzvārīts, to tā uzreiz nevar liet tējai vīrsū. Katram tējas veidam ir sava temperatūra. Zaļajām – ūdenim jābūt vēsākam. Dažām pat ne karstākam par 70 grādiem. Citādi tējas lapas izvārsies. Citām tējām, it īpaši *ūlong* (*oolong*) un *puer* (*puerh*), savukārt, vajag patiešām karstu ūdeni. Bet labi, šī nav apcere par tējas veidiem un nav arī pavārgrāmata. Tomēr der atcerēties, ka dažādās tējas, gan baltās, gan zaļās, gan *ūlong*, gan melnās, gan *puer*, tiek gatavotas no vienām un tām pašām tējas koka lapām. Atšķiras tikai lapu apstrādes veids. No gandrīz neapstrādātās baltās tējas, līdz tumšajai *puer*, kuru dažreiz sauc arī par pudēto tēju un gatavina pat simt gadu. Starp citu, ķīnieši kategoriski

iebilst, ka mēs melno tēju saucam par melno. Viņuprāt, tā pavisam noteikti ir sarkanā tēja. Melnā tēja ķīniešiem ir tikai un vienīgi *puer*.

Un tā nu esmu izdzēris savu šā rīta pirmo pialu un nonācis līdz **OTRAJAI**. Tā, kā saka ķīnieši, aizdzen vientulību. Tējas noskaņa ir atnākusi, un caur to var sajūst stāvās kalnu nogāzes, kur atrodas miglas apmettie tējas lauki. Tieši kalnu nogāzēs no Himalaju priekš-

kalnēm līdz Ķīnas dienvidiem aug pasaulē labākās tējas. Tās katru gadu pārdod tējas izsolēs. Tēja ir viens no demokrātiskākajiem dzērieniem. Īpašu to padara mūsu attieksme, tēju gatavojot. Tomēr tēja var būt arī ļoti ekskluzīva; par dažām izsolēs tiek maksāts tūkstošiem dolāru, pretī saņemot dažus gramus tējas.

Laiks **TREŠAJAI** pialai. Tā, ja mēs ticam ķīniešiem, padzen vienmuļību un ļauj nosties iztēlei. Kā saka ķīnieši – trešā tase ļauj raisīties stāstiem no pieciem tūkstošiem tīstokļū. Būs vien jātic. Mans stāsts jau ir sācies, un atstāt atmiņā gan tējas dzeršana Ķīnas pilsētā Handžovā pirms ļoti daudziem gadiem, gan citi notikumi. Piemēram, regulārās tējas dzeršanas fizikas laboratorijā manos studiju gados un tūlīt pēc tiem. Atceros vienu notikumu Novosibirskas akadēmiskajā pilsētiņā. Kādu laiku, kad tur uzturējies, mūsu laboratorijā strādāja arī jauns puisis no Rietumvācijas. Viņš bija tas, kurš laboratoriju apgādāja ar labu tēju. Tajos laikos tā vienkārši tēju bodē nopirkt nevarēja. Labas tējas vienkārši nebija. Bieži vien nebija pat ciešamas tējas. Bet viņam, kā Rietumu cilvēkam, bija iespēja iepirkties valūtas veikalā. Nu tad viņš no

turienes mums nesa arī tēju, un tējas sarunas pusdienlaikā varēja sākties. Sākumā gadījās arī pa kādai komiskai situācijai. Reiz dzeram tēju. Garām iet viens no mūsu kolēģiem un jokodams saka – atvainojiet, kungi, es jūsu streikā šodien nepiedalos, eju strādāt. Pēkšņi pēc šiem vārdiem mūsu vācu kolēģis steidzīgi noliek savu tējas krūzi un arī atgriežas pie darba. Pēc kāda laika viņš izstāstīja savas emocijas. Tobrid viņš institūtā vēl bija neilgi – jauniešais – un vietējo izteiksmes veidu nepārzināja. Nu tad esot nodomājis, redz, esmu šeit tikai dažas dienas un jau iepinies

streikā. Nav labi. Jāatgriežas pie darba, kamēr vēl neviens nav pamanījis. Tāds, lūk, stāsts.

CETURTĀ. To dzerot, caur visām ādas porām aizplūstot ikdienas rūpes. Šī rīta tējas dzeršana ir tuvu savam zenitam. Atmiņas raisās. Ķīniešu mazā brūnā māla tējas kanniņa arī visās savās porās ir piesūkusies ar tējas aromātu – ja pēc izskalošanas ieskatās kanniņā, var redzēt, ka tā apaugusi ar tādu kā patinu, ko nevajag pūlēties par katru cenu dabūt nost. Ķīnieši saprot, ko saka. Tēja gan ārstē savārgušos, gan dod spēku nogurušajiem. To ir dzēruši un dzer cilvēki Ķīnas laukos, gan

Ķīnas visu veidu un visu laiku valdnieki. Arī mūsu Eiropā jau dažus simtus gadu tēja ir gan vienkāršo cilvēku, gan augstmaņu dzēriens.

Izskatās, ka mūsdienās gan Eiropā, gan Amerikā interese par tēju atkal ir liela. Līdzīgi, kā ir vīna klubi, parādās arī ļoti demokrātiski tējas klubi. Vismaz par vienu tādu esmu dzirdējis arī Rīgā. Jo tēja ir gan ceremonija, gan filozofija, gan dzēriens, ko dzer vienatnē vai kopā ar draugiem garās, nesteidzīgās sarunās, lai atgūtu mieru vai saņemtu uzmundrinājumu.

Jā, starp citu, kā saka zinātnieki, atšķirībā no vīnogām, ko, lai arī grūti, Latvijā vīndaru vajadzībām tomēr izaudzēt var, tēju, ja mēs ar to saprotam klasisko, nevis zāļu uzlējumus, Latvijā izaudzēt neizdodas. Bet zēl, būtu interesanti kaut kur istabas stūrī lielākā puķpodā apkopt savu personisko tējas koku, no kura varētu brīdī pa brīdīm pašķīst kādu lapu un uzvārt svaigu tēju.

Esam nonākuši pie **PIEKTĀS** pialas. Kā saka ķīnieši, tā attīra tējas dzēriņa būtību, līdz **SESTĀ** piala tuvina viņu nemirstīgajiem. Kā jau dažreiz pie ķīniešiem, izklausās gan nedaudz pārspīlēti romantiski, gan mazliet nereāli. Tomēr kaut kas šajās pialās un tējas dzeršanā vispār ir. Der pārbaudīt. Par laimi, tagad arī Rīgā var nopirkt tīri labas tējas. Un pēc sestās pialas sajūta nav tālu no tās, ka vari sev šķīst mūžīgs un vieds.

Un kas tālāk? Tālāk nāk **SEPTĪTĀ** piala. Tā noliek mūs atpakaļ uz zemes... Tēja ir beigusies. Pat pašas labākās no tām nevar būt labas vairāk par septiņiem uzlējumiem. Jāatgriežas pie ikdienas. Bet šī pauze taču bija tā vērtā! ♂

TRIA TEL

X-Race

**TAVS ŠĪ GADA VASARAS
PIEDZĪVOJUMS 2011**

PIESAKI
komandu 3 cilvēku
sastāvā pēc izvēles
viriešu, sieviešu vai
jauktajā komandā
un izvēlies dalību
SPORTA (6h), TAUTAS
klasē (4h) vai
mēģini savus spēkus
MINI klasē (1,5h)

SACENSĪBU DISCIPLĪNAS
Orientēšanās brīvā apvidū un pilsētās, skriešana,
braukšana ar kalnu velosipēdu, airēšana,
peldēšana, disciplīnas ar alpinisma elementiem.
Aizraujoši speciālie uzdevumi, dažādi prāta
uzdevumi un komandas stratēģijas veidošana!

Cēsis 9.jūlijs

Rīga 20.augusts

Sigulda 17.septembris

Sports, aktīva atpūta dabā, pārsteigumi,
sadarbība, izaicinājums un uzvaras prieks
- X-Race piedzīvojumu sacensības, kas
domātas tieši Tev!

piesakies www.xrace.lv

KLUBS Gandrs **Isostar** **DELFI**